

CHET TILLARNI O‘QITISH METODLARI

Pardayeva Dilnavoz Xasan qizi

Ingliz tili o‘qituvchisi

E-mail: dilnavozpardayeva@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada bugungi kunda o‘quvchilarga xorijiy tilni o‘qitish metodlari haqida so‘z boradi. Chet tillarni o‘rganish va o‘rgatish ko‘p jihatdan chet tillarini o‘qitish metodikasi masalalarini nazariy jihatdan ishlab chiqish va nazariyani amaliyotda ijodiy qo‘llashga bog‘liq. Maqola muallifi mavzuni turli adabiyotlar, filologik ma‘lumotlar va bir nechta yozma manbalarga tayanib mavzuni yoritgan, turli o‘ziga xos metodlarni qanday qo‘llash borasida turli xil usullarni ko‘rsatib o‘tgan.

Kalit so‘zlar: Metodologiya, muloqot, ko‘nikma, innovatsiya, chet tili, malaka, ma‘daniyatlar, didaktika.

Kirish

Bugungi kunda butun dunyoda ta‘limning shiddat bilan rivojlanib borayotganligi innovatsion pedagogikaning yangi yo‘nalishini olib keldi. Innovatsiya ingliz tilida “kirish (tarqatish)” degan ma‘noni anglatadi. Yangiliklarni kiritishning ijtimoiy-psixologik jihatida bo‘yicha amerikalik tadqiqotchi til o‘rganish insoniyat jamiyatining eng muhim sohalaridan biridir. Muloqot vositasi bo‘lgan tilni tabiiy muhitda, xoh oilada, xoh jamiyatda, xoh uyushgan holda mashq qilish mumkin. Til hodisalari haqidagi bilimlar nazariy jihatdan o‘rgatiladi. Tillarni bilish, ayniqsa, ko‘p tillilik bugungi xalqaro munosabatlar sharoitida ayniqsa muhimdir.

Mamlakatimizda tahsil olayotgan o‘quvchilar va talabalar odatda uch tilni o‘rganadilar. Bu tillar maxsus nomlar bilan ataladi. Bular: ona tili, ikkinchi til va chet tili. Ona tili tafakkurni shakllantirishda alohida o‘rin tutadigan birinchi tildir. Ikkinchi til haqida gap ketganda, u boshqa millatdagi aka-uka va opa-singillarning tili hisoblanadi.

Chet tili - chet davlatning tili. Mamlakatimizda G‘arbiy Yevropa tillari (ingliz, ispan, nemis, fransuz) va sharq tillari (arab, turk, fors, xitoy, hind) o‘qitiladi. Ushbu tillar ta‘lim muassasalarining o‘quv dasturlariga kiritilgan. Uch tilni o‘rgatish jarayoni boshqacha. Ona tili va ikkinchi til tabiiy muhitda, chet tili esa sun‘iy muhitda o‘rganiladi. Chet tilida muloqot asosan sinfda o‘qituvchi rahbarligida amalga oshiriladi. Uch til o‘rtasida sezilarli farqlar mavjud chet tilini o‘rganish va o‘rgatishning ayrim

jihatlarda. Bu, o'z navbatida, chet tilini o'qitishning tegishli texnologiyasidan foydalanishni taqozo etadi. Ehtiyotkorlik bilan o'zlashtirish orqali metodika fanining yutuqlari, chet tili o'qituvchisi talabning til tajribasi me'yorlari haqida aniq tushunchaga ega bo'ladi va uni yanada takomillashtiradi. Chet tillarini samarali o'rgatish uning usullarini bilishni talab qiladi. Chet tillarni o'rganish va o'rgatish ko'p jihatdan chet tillarini o'qitish metodikasi masalalarini nazariy jihatdan ishlab chiqish va nazariyani amaliyotda ijodiy qo'llashga bog'liq. Chet tilini o'qitish metodikasi – bu chet tilini o'qitishning amaliy, umumiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlariga erishadigan o'qituvchi va o'quvchilar faoliyati majmuidir. Metod atamasi “ta’lim usullari majmui” va “ta’lim yo’nalishi” ma’nolarida qo’llaniladi. Birinchisi ta’lim nazariyasida jarayon metodlari ma’nosida qo’llanilsa, ikkinchi ma’nosini o’qitish metodikasi tarixiga oid asarlarda uchratish mumkin. Masalan, chet tilini o’qitishning tarjima usuli, to’g’ri metod, qiyosiy metod, an’anaviy metod, intensiv metod va hokazo.

Munozara va natijalar

Tabiiy va ijtimoiy hodisalar o'zaro bog'liq va rivojlanib boradi. Fanlar obyektiv voqelikning in'ikosi bo'lgani uchun ularning hech biri boshqalardan ajralgan holda mavjud emas. Voqea va predmet bir vaqtning o'zida ko'plab fanlar bo'yicha tadqiqot manbai bo'lishi mumkin, masalan, “til” ijtimoiy hodisasini o'z nuqtai nazaridan tilshunoslik (psixologiya), psixologiya (didaktika) o'rganish. “Xorijiy til metodologiyasi” atamasi inson ongida “bog'lanish” assotsiatsiyasini uyg'otadi: birinchidan, til o'rgatishning metod va uslubiy yondashuvlari majmui yoki o'qitish metodikasi haqidagi ilmiy bilimlar, nihoyat, mustaqil pedagogika fani yodga tushadi. Chet tillarni o'qitish metodikasi didaktika bilan hamohang rivojlandi. Barchamizga ma'lumki, barcha fanlarning o'qitish nazariyasi didaktika faniga asoslanadi va undan ilmiy ozuqa oladi. Chet tilini o'qitish ham didaktikaga asoslanadi. Didaktik ta'limning umumiy nazariyasi, metodika muayyan fanni o'qitish haqidagi fan sifatida, lingvodidaktika - tillarni o'qitishning umumiy nazariyasi, lingvometodika - aniq tilni o'rgatish haqidagi fan sifatida qaraladi. Chet tilini o'qitish maqsadining yangicha talqini asosan pragmatik lingvistik tadqiqotlar natijalariga asoslanadi. Tilshunoslikning bu sohasi tilni lisoniy shakllar tizimi emas, balki inson faoliyati sohasi sifatida izohlaydi. Yangi topilmalar to'plami 1970-yillarning boshidan beri to'plangan chet tili ta'limi sohasi ta'lim maqsadlarini belgilash sohasida qizg'in bahsmunozaralarga olib keldi. “O'quvchilarni muloqotga o'rgatish” va “Befaeigung zur Kommunikation” (kommunikativ kompetentsiya) kabi chet tillarini o'qitishning asosiy yo'nalishlarini belgilovchi yangi o'quv dasturlari qabul qilindi. 1970-yillarda “kommunikativ usul” bir qator urinishlardan so'ng bir necha bosqichda o'z qiymatini

isbotladi. Shu bilan birga metodologiya fani ham rivojlandi. Biz hech bir chet tilini uning usullarini o'rganmay turib o'rgana olmaymiz. "Kommunikativ didaktika" metodi chet tilini o'qitish metodida ham muhim ahamiyatga ega. Kommunikativ didaktika quyidagilarni birlashtiradi.

- ochiq va moslashuvchan kurs tushunchasi;
- mavzu va mazmun muhim;
- sinfdagi ishning asosiy shakli: suhbat va guruh ishlari;
- o'quvchilarni faollashtirish va tildan ijodiy va erkin foydalanishga alohida e'tibor qaratish;
- tushunish va ifoda etish tamoyiliga asoslangan mashqlarga kuchli urg'u berish;
- vizualizatsiya (vizual qo'llab-quvvatlash) ma'noni ochish, harakat doirasini belgilash va mashqni tashkil etishda muhim rol o'ynaydi;
- real hayotiy vaziyatlarda kundalik nutqni o'rganish (dialogni mashq qilish);
- tilni og'zaki ishlatish va shu bilan birga asl matnlarni tushunish muhimdir.

Kommunikativ didaktika tinglab tushunish uchun material sifatida tabiiy nutqiy vaziyatlardan foydalanishni birinchi o'ringa qo'yadi, masalan, transportdagi reklama, vokzallar, radio va televidenie reklamalari, telefon suhbatlari va hokazo. Ma'lumotni tinglash va tushunish maqsadlari o'zgardi. Eshitganini aytish va nazorat qilish ham boshqacha edi. Maqsadga ko'ra, bu usul tinglab tushunishning quyidagi turlarini ajratib turadi:

- matnning asosiy mazmunini ayrim detallarga e'tibor bermasdan, keng ma'noda tushunish;

Bu usul aniq ma'lumotlar muhim bo'lganda, masalan, ma'lum bir joy uchun ob-havo zarurati, poezdlarning kelishi va jo'nashini e'lon qilish va hokazolarda qo'llaniladi.

Kommunikativ didaktika bilan bog'liq ma'lumotlarni o'rganishda biz ongimizda saqlaydigan aynan mana shu bilim "muloqot" tushunchasidan "madaniyatlararo muloqot" atamasi bilan semantik bog'liqdir. Madaniyatlararo muloqot atamasi hozirda chet tillarini o'qitish metodida keng qo'llaniladi. Aynan shu tushunchani biz turli kontekstlarda qo'llashimiz mumkin. Aslida: Madaniyatlararo muloqot - bu turli madaniyat vakillarining ijtimoiy kelib chiqishi, mentaliteti, milliy xarakteri, turmush tarzi, urf-odatlar, qadriyatlar tizimi va boshqalar haqida suhbat. Bu jarayonda o'quvchilar o'rganilayotgan mamlakat madaniyatiga hurmat, bag'rikenglik, o'zga davlat madaniyatini to'g'ri anglash ruhida tarbiyalanishi va kamol topishi kerak. Har bir chet tili darsi madaniyatlar chorrahasi, madaniyatlararo muloqot amaliyotidir. Chunki bu jarayonda chet tilidagi har bir so'z begona hayot va madaniyatni aks ettiradi.

O'qituvchilarning vazifasi o'quvchilarning muloqot qilish, muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirishdir.

Ma'daniyatlararo muloqot formulasi sabr-toqatdir. Ma'daniyatlararo muloqotda ijtimoiy-madaniy xatolar talab qilinadi. Misol uchun, nemis tilida "Tee oder Kaffee?" ya'ni "choy yoki kofe" degan savolga ona tilimizdagi "Tee", "choy" deb javob beramiz, lekin nemis tilida bunday javob noto'g'ri. Nemis tilida javob "Bitte, Tee", ya'ni "Iltimos, choy". So'zlar odamlarni muloqot orqali bog'laydi. Yangi materialni nutq faoliyatining barcha turlariga bir vaqtda qo'llash ko'nikma va malakalarni shakllantiradi. Bu jarayonda muloqot vositalari, ko'rgazmalilik, zamonaviy texnologiya turlari, metodlari, izchillik tamoyili ta'minlansa, ta'lim sifati va samaradorligi ortadi. O'qituvchining muvaffaqiyatli ishlashi uchun nafaqat fan, pedagogik va psixologik bilimlar, balki yana bir o'ziga xos xususiyat - kommunikativ qobiliyat va qobiliyatlar ham zarur.

Inson go'daklik davridan boshlab muloqot ko'nikmalariga ega bo'la boshlaydi. Ammo katta bo'lganida hamma ham yaxshi muloqot qila olmaydi. Pedagogika kasbi "insondan odamga" kasblardan biri bo'lib, shuning uchun ham muloqot qilish qobiliyati o'qituvchi uchun yetakchi, kasbiy jihatdan muhim ko'nikmalardan biridir. O'qituvchining o'quvchilar bilan muloqoti va o'zaro munosabatiga qarab, bolalarning fanga qiziqishi, demak, o'quv motivlari shakllanadi. Pedagogik muloqot metodi shaxslararo muomala madaniyatiga, o'quvchilarning fan bilimlari, malakalari samaradorligiga ta'sir qiladi, ta'lim jarayonida o'ziga xos axloqiy-psixologik muhit yaratadi. Muloqot shaxsning ijtimoiylashuvining muhim shartidir. Bu erda pedagogik muloqot aslida nima ekanligini bilish muhimdir.

Xulosa

Chet tilini o'rganish ko'p qirrali ta'limot bo'lib, uning jarayonida odam murakkab psixologik o'zgarishlarni boshdan kechiradi. Xususan, odamlarni samarali muloqot qilishga o'rgatuvchi darsliklar va chet tilida to'rtta nutqiy faoliyatni rivojlantirishga qaratilgan yangi o'qitish usullarini ishlab chiqish talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Juraboyev, V. B. A communicative approach to teaching German. T., 2020.
2. Samarova, S. Forming Creative Vision of Person as Universal Method Enhancing
3. Rakhmanova, MK The role of the spiritual and cultural heritage of ancient Central